

Ankara Tabip Odası Yeniden açılma ("Normalleşme") Süreci Değerlendirme Analizi (Haziran-Temmuz 2020)

Covid-19 pandemisinin küresel ölçekte sağlık alanında yarattığı kriz, var olan ekonomik ve siyasal sorunları Ankara Tabip Odası Yeniden açılma ("Normalleşme") Süreci Değerlendirme Analizi
(Haziran-Temmuz 2020)

Covid-19 pandemisinin küresel ölçekte sağlık alanında yarattığı kriz, var olan ekonomik ve siyasal sorunları derinleştirmeye devam ediyor. Pandemi, gelişmiş, gelişmekte olan ve yoksul ülkelerin toplumsal özgünlüklerine göre var olan ekonomik eşitsizliği, kamu kararlarının alınmasındaki demokratik katılımı, sağlık hizmeti sunumunun içeriğini ve niteliğini tartışılır hale getirdi. Bugün pandeminin merkez üssü haline gelen başta ABD olmak üzere, Brezilya, İngiltere, İtalya, Fransa, Rusya, Hindistan, İran ve Türkiye gibi farklı coğrafyalarda ve farklı sosyo-ekonomik seviyelerde olan ülkelerde salgının hızını etkileyen üç temel faktör şöyle sıralanabilir;

Birincisi, covid-19 salgınıyla mücadele toplumun sağlığını önceleyen bir perspektifle yürütülmemektedir aksine kar odaklarının çıkarlarını kollayan kararlar alınmaktadır. Salgın bilimine (epidemioloji) göre salgınla mücadelenin zinciri kırma ve önleme stratejileriyle yapılması gerekirken, sağlık kuruluşlarında karşılanan tedavi ve bakım hizmetlerine daraltılmış durumdadır. Özel sektörün sağlık alanındaki payını büyütme için toplum yararını önceleyen sağlık perspektifinin tasfiye edilmesi en büyük sorunlardan birisidir. Pandemi ile birlikte tüm dünyada sağlık hizmeti organizasyonu, yürütülmesi ve denetlenmesi kamu tarafından sağlansa da demokratik katılımı esas almayan -sağlık emekçileri ve halkın katılımı sağlanmadan- uygulamalar sağlık alanındaki krizi daha derinleştirmiştir.

İkincisi, özel sektör mantığının kamuda da hüküm sürmesi nedeniyle temel kamu hizmetlerine erişimde yaşanan sorunlardır. Ücretsiz ve yaygın test, tarama, maske, dezenfektan, kit, vd. materyal temininin sağlanamaması ve mücadelenin örgütlenmesinde yaşanan sorunlar virüsün bulaş hızını artırmıştır.

Üçüncüsü, birinci dalga sona ermeden, ekonomik faaliyetlerin devam edebilmesi amacıyla ticari birimlerin (AVM, fabrika, atölye, şantiye, vd.) ve gündelik yaşamın "normalleştirilmesi" kararı ile çok sayıda yurttaş işyerlerinde, toplu taşımada, hastanede, markette, sokakta virüs maruziyetine açık hale gelmiştir. Bugün pek çok işyerinde kişisel koruyucu ekipmanlarının ya temin edilmemesi ya da yetersiz temini, gerekli sterilizasyon ve dezenfeksiyon işlemlerinin yapılmaması nedeniyle çalışanlarda ve temas halinde olanlarda bulaş ve hastalık görülmektedir. Yeniden açılma kararı ile toplumda pandemi önlemlerinin gevşetilmesi de bunda önemli rol oynamıştır.

Türkiye'de 3 Ağustos 2020 tarihine ait Sağlık Bakanlığı tarafından açıklanan verilere göre, 233 851 kişiye Covid-19 pozitif tanısı konulmuştur. 217 497 kişi iyileşirken, 5.747 kişi yaşamını yitirmiştir. Vaka sayıları hiç hız kesmeden artmaya devam etmektedir. Ne var ki, rakamlar kendi içerisinde tutarsız bir görünüm sergilemektedir: Yeni tanı koyulan hasta sayısı azalırken yoğun bakım ile entübe hasta sayısı artmaya devam etmektedir. Üstelik 29 Temmuz itibarıyla toplam yoğun bakım hasta sayısı sağlık bakanlığı tarafından açıklanan

günlük Korona virüs tablosundan çıkartılmıştır. Buradan çıkan öncelikli sonuç, “normalleşme” kararı ile birlikte hafif tanılı hastalara covid-19 tanısı konulmadığıdır.

Ankara Tabip Odası olarak, 25 Haziran 2020 tarihinde yaptığımız açıklamada hastaların sağlığı ve salgının yayılımının engellenmesi açısından yararlı görülen kişi ve kurumlarda, risk gruplarında, özellikle temaslılarda PCR testleri ile taramaların sürdürülmesi gerektiğine dikkat çekmiştik. Çünkü 18 Haziran 2020 tarihinde yapılan yeni bir düzenleme ile Halk Sağlığı Yönetim Sistemi üzerinden Covid-19 tanısı için PCR tetkiki istemi için “Asemptomatik kişilerden Covid-19 PCR tetkiki istenmemesi, PCR istemlerin e-imza ile yapılması kuralı” getirilmişti. Semptomları olmayan ama şüpheli kişilerden sırf PCR testi gönderebilmek için olmayan semptomların varmış gibi HSYS’ye girilmesinin medikolegal sorunlara neden olabileceğini vurgulamıştık.

Bir kez daha toplum sağlığı açısından yeniden açılma kararının erken alındığının ve başta sağlık çalışanları olmak üzere tüm toplumun riske edildiğinin altını çizmek istiyoruz. Bu bakışla, Covid-19 pandemisinde “normalleşme” sürecinin sağlık alanındaki etkilerini ölçmek amacıyla, 29 Haziran-25 Temmuz tarihleri arasında kamuda ve özelde çalışan 249 hekimin katıldığı bir saha araştırması gerçekleştirdik.

- Araştırmayan katılanların yüzde 43.78’ini 46-55 yaş aralığı, yüzde 26.91’ini 56-65 yaş aralığı, yüzde 21.69’unu 26-35 yaş aralığı, yüzde 6.83’ünü 65 yaş ve üzeri, yüzde 0.80’ini 18-25 yaş aralığı oluşturdu.
- Çalıştıkları kurumların dağılımına göre yüzde 21.29’u özel hastane, yüzde 18.88’i üniversite hastanesi, yüzde 18.88’i üçüncü basamak eğitim araştırma hastanesi, yüzde 12.45’i aile/toplum sağlığı merkezi, yüzde 8.03’ü ikinci basamak kamu hastanesi, yüzde 8.03’ü işyeri hekimliği, yüzde 5.22’si muayenehane, yüzde 7.23’ü özel tıp merkezi/görüntüleme merkezi/yan dal merkezi/vd. çalışan hekimler araştırmamıza iştirak etti.
- “Çalıştığınız kurumda pandemi sürecinde hangi koşullarda çalıştınız” sorusuna yüzde 57.03’ü dönüşümlü mesai (vardiyalı), yüzde 32.53’ü normal mesai, yüzde 5.62’si ücretsiz izinli, yüzde 4.82’si idari izinli yanıtını verdi.
- Pandemi döneminde haftalık ortalama çalışma süresiyle ilgili soruya katılanların yüzde 79.92’si 45 saat ve altı, yüzde 15.26’sı 46-55 saat, yüzde 2.41’i 56-65 saat, yüzde 2.41’i 66 saat ve üzeri yanıtını verdi.
- Yaygın test ve tarama sağlık çalışanları açısından hayati öneme sahip olmasına rağmen ne yazık ki yapılmamakta, ihmal edilmektedir. Meslektaşlarımıza çalıştıkları kurumlarda “bir sefer ya da periyodik PCR tarama veya antikör testi” yapılıp yapılmadığını sorduğumuzda yüzde 67.07’si “yapılmadığını”, yüzde 25.70’i “sadece bir kez yapıldığını” belirtti. “İki haftada bir kez” yapıldığını söyleyenlerin oranı yüzde 2.41 iken, “ayda bir kez” yapıldığını söyleyenlerin oranı ise yüzde 4.82’dir.
- Tarama testinin “sadece semptomu olanlara” uygulandığını belirtenlerin oranı yüzde 42.58 iken, “sadece temaslı olanlara” uygulandığını belirtenler yüzde 30, “sadece temaslı semptomatik olanlara” uygulandığını belirtenler ise yüzde 27.42’dir.

• Araştırmamamıza katılan hekimlerin yüzde 96.79'u "Covid-19 tanısı almadıklarını", yüzde 2.01'i "iki ay içinde" aldığını, yüzde 1.20'si "yakın zamanda" aldığını belirtti.

• Pandemi ile mücadelenin kolektif niteliği unutulmamalıdır. Sağlık hizmeti sunumu bir bütündür ve sağlık çalışanlarının sağlığı üzerinde risk azalmamakta, aksine artmaktadır. "Çalıştığınız kurumda Covid-19 tanısı alan sağlık personeli var mı?" sorusuna yüzde 51.41'i "evet", yüzde 33.33'ü "hayır", yüzde 15.26'sı "bilgim yok" yanıtını verdi. Bu tabloya yol açan etkenlerden birisi, sağlık çalışanlarına yaygın test ve tarama yapılamaması ise, diğeri de erken alınan "normalleşme" kararıdır.

• Sağlık çalışanlarına Covid-19 bulaşıyla ilgili özel bir sörveyans ve bildirim sistemi "kurulmadığını" belirten hekimlerin oranı yüzde 40.16 iken, yüzde 28.92'si "kurulduğunu", 30.92'si ise "bilgim yok" yanıtını verdi.

• "İkinci dalga"nın tartışıldığı bugünlerde diğer önemli bir başlık, kişisel koruyucu ekipmanlardır. Katılımcıların yüzde 65.46'sı yeterli sayıda kişisel koruyucu ekipman ve donanım sağlandığını, yüzde 30.92'si temin edilmediğini, yüzde 3.61'i bilgisi olmadığını belirtti. İlk vakanın açıklandığı Mart ayından bu yana koruyucu ekipman sorununun kamu ve özel sektörde hala çözülememiş olması endişe vericidir.

• Yeniden açılma kararının zamanlamasıyla ilgili olarak katılımcıların yüzde 81.83'ü "erken alındığını", yüzde 6.63'ü ise "zamanında alındığını" belirtmişti. Kararsızların oranı ise yüzde 11.73'tür.

• Sağlık çalışanlarının ve toplumun çoğunluğu tarafından erken alındığı düşünülen yeniden açılma kararı, sağlık hizmetinin organizasyonunu, kriz yönetme disiplinini ve epidemiyolojik mücadeleyi olumsuz yönde etkilemektedir. Yeniden açılma ile birlikte sağlık kurumlarında alınan tedbirlerle ilgili olarak katılımcıların yüzde 77.51'i "gevşeme yaşandığını", yüzde 15.26'sı "gevşeme yaşanmadığını" düşündüğünü, yüzde 7.23'ü ise "kararsız" olduğunu belirtti.

• Yeniden açılma ile birlikte çalıştıkları kurumda Covid-19 tanısı alan hasta sayısında "artış" olduğunu belirtenlerin oranı yüzde 64.66, "artış yaşanmadığını" belirtenlerin oranı yüzde 35.34'tür.

• Sağlık Bakanlığının 01.06.2020 tarihinde yayınlamış olduğu 'Covid-19 Pandemisinde Normalleşme döneminde Sağlık Kurumlarında Çalışma Rehberi' gereği sadece randevulu hasta mı bakıyorsunuz?" sorusuna katılımcıların yüzde 54.62'si "evet", yüzde 45.38'i ise "randevusuz hasta bakmaya zorlanıyoruz" yanıtını verdi.

• Hastaların sağlığı açısından, erken yeniden açılma kararı dolaylı yoldan bir risk faktörü haline gelmiştir. Katılımcıların yüzde 55.42'si çalıştıkları kurumda iki hasta arasında temizlik ve havalandırma için yeterli süre olmadan, 5-10 dakika arayla hasta baktıklarını belirtti. Yüzde 44.58'i ise yeterli süre olduğu yanıtını verdi.

• Yeniden açılma ile birlikte poliklinik hizmetleri dışında radyoloji üniteleri, cerrahi girişimler, aciller gibi alanlarda alınan tedbirleri ve başlatılan uygulamaları yeterli bulanların oranı yüzde 33.33 iken, yetersiz bulanların oranı 66.67'dir.

• Katılımcılar arasında “normalleşme” dönemiyle birlikte görev yaptıkları sağlık kurumlarında Covid-19 bulaş riskinin arttığını düşünenlerin oranı yüzde 79.12, artmadığını düşünenlerin oranı yüzde 6.02, değişiklik olmadı diyenlerin oranı yüzde 14.86’dır.

• İktisadi ve siyasi öncelikler nedeniyle alınan erken “normalleşme” kararı sağlık alanındaki hizmet sunumunu olumsuz yönde etkilemektedir ve iş yükünü ciddi arttırmaktadır. Katılımcıların yüzde 50.20’si “normalleşmenin” çalışma koşullarını “ağırıştırdığını”, yüzde 4.82’si “iyileşmeye” neden olduğunu, yüzde 44.98’i “değişikliğe yol açmadığını” belirtti.

• “Normalleşme’ ile birlikte ülke genelinde görülen artış ve ikinci dalga riski karşısında kendinizi mesleki açıdan nasıl değerlendirirsiniz?” sorusuna katılımcıların yüzde 22.89’u “birinci dalgaya göre daha deneyimli ve hazırım”, yüzde 29.72’si “birinci dalgaya göre istek ve motivasyonum az”, yüzde 13.25’i “değişiklik yok” yanıtını verdi. “Yorgunluk ve tükenmişlik yaşıyorum” yanıtını verenlerin oranı yüzde 34.14’tür.

• Katılımcıların yüzde 56.22’si Ankara Tabip Odası tarafından 20 Mayıs 2020 tarihinde basın açıklaması ile duyurulan “yeniden açılım sürecinde sağlık hizmetlerinin uygulanmasına yönelik öneriler” hakkında bilgisi olduğunu, yüzde 43.78’i bilgisi olmadığını belirtti.

• Ankara Tabip Odası’nın sıraladığı önerilerin “çalıştığım kurumda bu önerilere kısmen uyulduğunu” belirtenlerin oranı yüzde 57.43, tamamen uyulduğunu belirtenlerin oranı yüzde 25.30, uyulmadığını belirtenlerin oranı ise yüzde 17.27’dir.

Yeniden açılma kararının zamanlama açısından neden olacağı risklere karşı yetkilileri önlem almaya davet ediyoruz. Ankara Tabip Odası olarak bu süreçte halk sağlığının korunması için alınması gereken önlemler konusunda yetkilileri uyarıyor ve sağlık hizmeti sunumuna ilişkin önerilerimizi kamuoyunun dikkatine sunuyoruz.

SONUÇ:

Yeniden açılma kararı ekonomik kaygılar nedeniyle erken alınmıştır. Epidemiyoloji verilerine göre hareket edilmemiştir. Sağlık emekçilerinin süreçte görüşü alınmamıştır. Katılımcıların %80’ni yeniden açılma kararının erken alındığını belirtmişler. Ankara’da salgın tüm hızı ile devam ediyorken sağlık çalışanlarının %20’si haftalık çalışma saati olan 45 saatten fazla çalışmaktadırlar. Katılımcıların 2/3’üne Pandemi süresi boyunca hiç test yapılmamış. Katılımcıların %4’ü yeniden açılmadan sonra enfekte olduğunu bildirmişler. Çalışmaya katılanların yarısı çalıştıkları sağlık kuruluşlarında en az enfekte bir sağlık çalışanı olduğunu belirtmişler. Erken yeniden açılma ile birlikte sağlık kuruluşlarında da alınan tedbirlerde gevşeme yaşandığını belirtenlerin oranı ise %78’dir. Katılımcıların 2/3’ü çalıştıkları sağlık kurumlarında covid-19 tanısı alan hasta sayısında artış olduğunu belirtmişler. Çinde ilk vakanın görülmesinden 8 ay ülkemizde resmî ilk vaka tespitinden 4 ay sonra halen kişisel koruyucu ekipman sıkıntısı giderilmemiş. Katılımcıların 1/3’ü KKE sıkıntısı çektiklerini bildirmişler. Filyasyon çalışmaları neredeyse terk edilmiş. Ülkemizde uygulanan kodlama nedeniyle hastalık tanısı için gerekli olan PCR testi uygulaması son derece sınırlandırılmıştır. Sağlık çalışanlarının ancak üçte biri normal mesai geçebilmişler. Katılımcıların %55’i MHRS ile gelen hastalar baktıklarını bildirmişler. Katılımcıların yarısına yakını (%45) hastane yöneticileri tarafından MHRS dışındaki randevusuz hastalara bakmaya zorlandıklarını belirtmişler. Yani katılımcıların %45’i iki hasta arasında yeterli süre olmadığını, 5-10 dakika ara ile hasta baktıklarını belirtmişler. Katılımcıların 2/3’ü poliklinik hizmetleri dışında kalan;

radyoloji üniteleri, acil servislerde ve cerrahi girişim esnasında yeterli tedbir alınmadığını belirtmişler. Katılımcıların %80'ni çalıştıkları kurumlarda bulaş riskinin arttığını vurgulamışlar. Ankete katılan sağlık çalışanlarının yarısı çalışma koşullarının ağırlaştığını belirtmişler. 1/3 yorgunluk ve tükenmişlik yaşadıklarını, 1/5 ikinci dalga için daha tecrübelendikleri ve %30'u ise istek ve motivasyonda ciddi düşme yaşadıklarını bildirmişler.

Ankara Tabip Odası olarak sürecin takipçisi olmaya devam edeceğiz.